

פעלים על הכוונת

יעדי ההערכה העיקריים

לבדוק:

- הבנה של טקסט שירי.
- קישור ליחסי הגומלין בין תוכן (מה) לבין צורה (איך).
- זיהוי של פעלים בתוך טקסט.
- איתור וזיהוי של בנייני הפועל השונים.
- הבנה של משמעויות הבניין בהקשר טקסטואלי ובמנותק ממנו.
- מיון פעלים על-פי המשמעות הקשורה לתבנית הפועל.
- הפקה של פעלים בהתאם לקריטריונים מוגדרים.
- הפקה, שיפוט, הסבר והערכה במקרה של שימוש "חריג" בפועל.

מילות מפתח:

- שבעת בנייני הפועל
- משמעויות
- בניין פעיל
- בניין סביל
- זמן
- גוף
- מין
- מספר
- קשר בין תוכן לצורה

תיאור כללי

משימה זאת עוסקת בעיקר בטקסט שירי ובפעלים שבו. השימוש בטקסט השירי המיוחד הזה, העושה שימוש מרובה בפעלים, מזמן התעמקות בתבניות הפועל ובמשמעויותיהן. המשימה בודקת ידע והבנה של מושגים לשוניים שנרכשו במסגרת כיתתית, ומפתחת מודעות לקשר בין תבנית למשמעות, בין תוכן טקסט מסוים לבין סוגי הפעלים המצויים בו. המשימה בודקת שיפוט, הבנה והפקה - בתוך הקשר ומחוצה לו: ברמת השיח, ברמת המשפט וברמת המילה.

ידע נדרש: הכרת התכונות הדקדוקיות של הפועל ושל המושגים: **זמן** (עבר, הווה/בינוני, עתיד); **גוף** (ראשון - מדבר/מדברים; שני - נוכח/נוכחת/נוכחים/נוכחות; שלישי - נסתר/נסתרת/נסתרים/נסתרות); **מין** (זכר/נקבה); **מספר** (יחיד/רבים). הכרת התבניות של **שבעת הבניינים**: פֶּעַל, נפעל, הפעיל, הפעל, פֶּעַל, הפעל, התפעל, והמשמעויות האופייניות להם: פֶּעַל - פעיל רגיל ופעיל גורם, סביל, שינוי והתהוות, חזרה, הדדיות. **חשוב לציין** שהקשר בניין-משמעויות אינו חד וברור אלא הוא קשר מורכב. במשימה זו אנו עוסקים במשמעויות אופייניות.

מבנה המשימה

פעילויות	מקום	זמן
<p>קריאה והבנה: טקסט שירי - כוח / נתן זך</p> <p>לשון: שבעת בנייני הפועל; המשמעויות:</p> <p>פעיל, פעיל גורם, סביל, שינוי והתהוות, חזרה, הדדיות</p> <p>לשון, הבנה והבעה: קישור בין תוכן לצורה</p>	כיתה	90 דקות

הסבר כללי

תבניות הפועל הן מקרה פרטי של כל התבניות בלשון. הפועל הוא רכיב מרכזי במשפט, והוא גורר אחריו בחירה של צירופים שמניים, המצטרפים אליו (מי עשה מה, ולמה). לתבניות הפועל משמעויות בסיסיות: פעיל, גורם, תהליך, מצב משתנה, חוזר על עצמו, סביל, הדדי ועוד. מגוון זה של משמעויות מופיע במשפטים, המהווים בסיס לטקסטים. היכולת להבחין במשמעויות הפעלים ובתרומתן של התבניות למשמעות מעודדת אינטגרציה בין יחידות בודדות, כמו המילה (הפועל), לבין המשפט והטקסט.

מתייחסים לתוכן ולמשמעות

1. איזו תכונה של הציפור מודגשת בשיר?

מטרה

לבדוק הבנה של השיר ויכולת הפשטה והכללה בניסוח התשובה.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 הכללה של תכונה מנוסחת בצורת שם מופשט או בצורת שם פועל או בצורת שם גזור-תואר (לְבָבִיּוֹת). ייתכן, שיתקבלו תשובות מגוונות, אך ברמה זאת חייבים לכלול את התכונה "כוח לחיים" - פעלתנות רבה, נמרצות, עצמאות. אפשר לקבל גם תשובות הקשורות לתכונות חריצות, התמדה, סדר, ארגון, תכנון וכדומה.

- התכונות שמודגשות בשיר הן: עצמאות וכוונה.

רמה 3 ציון של תכונה שאינה מנוסחת בצורת שם מופשט, בצורת שם פועל או בצורת שם גזור-תואר. גם ברמה זו חייבים לכלול תכונה הקשורה לכוח פעולה, לחיוניות ולנמרצות, לפעלתנות או לעצמאות.

- כל מה שהציפור עושה בעצמה את הסיפורים שלה היא עושה את כל הפעולות לבד בלי בן זוג שיעזור לה היא נחשבת ציפור עצמאית.

רמה 2 התייחסות לתכונה/ות ללא התייחסות לכוח פעולה, לפעלתנות או לעצמאות.

- הציפור מסודרת ומטופחת ודואגת לעצמה כל יום מחדש
- התכונה המודגשת בשיר היא התכונה של הגנדרנות
- תכונות: יופי ומסירות

רמה 1 אין הכללה של תכונה/ות (שם מופשט, שם פועל או שם גזור-תואר), אך יש התייחסות לפעולות או לנתונים פיזיים.

- שהיא מתכדררת פורשת ומנקרת את הנוצות שלה פורעת מטלטלת את גופה
- תכונות: היא קטנה, גופה זעיר, היא אוהבת להתאפר

הערה: אין הכללה ואין התייחסות לתכונות.

- שהציפור מכינה את הדברים שלה לבוקר

2. מהו היחס של המשורר כלפי הציפור? הביאו הוכחה...

מטרה

לבדוק הבנה ויכולת העמקה וניתוח.

מחווה (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 התייחסות לתחושות ממוקדות ומפורשות, כגון: התפעלות, הערצה, הערכה, קנאה, ואולי רגשי נחיתות של הדובר כלפי הציפור, כולל הסבר המבוסס על הטקסט.

תשובה אפשרית:

מהשיר עולה יחס של חיבה, של כבוד ושל הערצה לציפור, מהול בקנאה בה. המשורר רוצה שחלק מהיכולות של הציפור ייפלו בחלקו.

רמה 3 כמו רמה 4 בניסוח פחות טוב; התייחסות ממוקדת ומפורשת ללא הוכחה מהטקסט.
■ עולה יחס של הדר וכבוד.

הערה: אין הוכחה המבוססת על הטקסט.

■ לפי דעתי היחס שהוא מקנא בציפור. יש לה כוח לחיים והוא רוצה שחלק ממה שיש לה ייפול בחלקו.

הערה: הניסוח "היחס שהוא מקנא" במקום שימוש בשם "קנאה" מוריד את רמת התשובה.

רמה 2 התייחסות כללית, לא ממוקדת, עם או בלי הסבר המבוסס על הטקסט.
■ יחס טוב מתארים אותה כנקיה ומסודרת הערה: קיים הסבר אך השימוש ב"יחס טוב" הוא כללי.

הערה: אין הוכחה המבוססת על הטקסט.

■ יחס יפה ונחמד

רמה 1 התייחסות שגויה, שאינה מתאימה לתוכן השיר.

■ שהציפור דואגת למראה החיצוני שלה

הערה: אין התייחסות ליחס המשורר כלפי הציפור.

■ יחס של יצור מטופש וקטן

הערה: יחס שלילי כלפי הציפור, מנוגד למשמעות השיר.

3. מהי המשאלה של הדובר בשיר? מה הוא רוצה שיהיה לו?

מטרה

לבדוק הבנה ויכולת הפשטה.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה ממוקדת, ניסוח מופשט, המתאר את רצון המשורר: כוח לפעול, עצמאות, מרץ, ריכוז וכדומה.

תשובה אפשרית:

המשורר מבקש שייפול בחלקו "חלקיק זעיר בגודל נוצה" ממה שיש לציפור: כוח לפעול, מרץ ודבקות במטרה, כוח תנועה והתמדה, כוח לחיים, גם אם התכלית והמטרה אינן ברורות לו.

■ המשורר רוצה שיהיה לו כוח לחיות, ריכוז וכוונה כמו שיש לציפור.

רמה 3 תשובה ממוקדת פחות או תשובה מלאה אך בניסוח פחות טוב מהרמה הקודמת.

■ המשאלה: שחלקיק זעיר בגודל נוצה יפול בחלקו.

הערה: הרמה מטאפורית בלבד, ולכן התשבה אינה ממוקדת דיה.

■ לציפור יש כוח חיים מובן מאליה ולו אין, אז הוא אומר מי יתן ויהיה גם לי את החלקיק הזה, כאילו חלקיק קטן של כוח לחיים ולחיות.

הערה: במשפט "לציפור יש כוח חיים... ולו אין..." לא צוין במפורש למי כינוי הגוף מתייחס. ההסבר המלא צריך להיות: "לציפור יש כוח חיים... ולמשורר אין...". חוסר דיוק זה פוגע ברמת הקישוריות של הטקסט.

■ שהוא רוצה גם כוח לעבוד כמוה או שהוא רוצה אישה כמוה.

הערה: ניסוח תחבירי לא תקין, ואין הפשטה, כלומר - ניסוח התשובה אינו מכליל במידה מספקת.

רמה 2 תשובה כללית, אין הפשטה, ההבנה של הכתוב היא פשוטו כמשמעו.

■ המשורר בשיר רוצה שדבר קטן (חלקיק זעיר) יפול בחלקו

■ שקצת ממה שיש לה יהיה של המשורר

■ שיהיה לו חתיכה של נוצה מן האופי של הציפור

רמה 1 תשובה שגויה.

■ המשורר רוצה אולי להכיר מישהי כמו הציפור שמתגנדרת בלי ראי ואולי הוא גם מאחז לעצמו שיוכל להתגנדר בלי ראי. והוא אולי רוצה שגם אחד מנוצותיה של הציפור יפול לחלקו.

■ שהוא יראה טוב בלי לעשות הרבה מאמץ

■ הוא רוצה שתהיה לו בת זוג יפה

■ ראש שקט כמו של הציפור ובעיות כמו שלה

בודקים את הפעלים

4. הקיפו במעגל את כל הפעלים בשיר.

04

מטרה

לזהות פעלים בבניינים שונים.

הערה

סימון המילה **מוֹבְּנִים** כפועל (בניין הופעל) יתקבל כנכון, על אף שבשיר זה אין היא מתפקדת כפועל.

מחוו (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 סימון נכון של 18-22 פעלים.

■ מסתדרת, מתאפרת, מתנערת, מתכדררת, פורשת, מנקרת, מסדרת, מיישרת, פורעת, מטלטלת, מכינה, יביא, סידרה, חושבת, מתכננת, מתכוננת, ידע, ייתן, היה, שמטה, נופל (וגם: מובנים).

רמה 3 סימון נכון של 14-17 פעלים.

רמה 2 סימון נכון של 10-13 פעלים.

רמה 1 סימון נכון של 9 פעלים או פחות.

5. כיצד ידעתם שמילים אלה הן פעלים? הסבירו.

05

מטרה

לבדוק הבנה של מבנה הפועל ויכולת הנמקה של הבנה זו.

מחוו (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: ציון של שתי תכונות הפועל - תכונת הזמן (החשובה ביותר) ותכונת הגוף. ציון המרכיבים האחרים (תבנית הפועל-הבניין, מוספיות, ועוד) אפשרי אך אינו הכרחי.

■ פועל הוא מילה בעלת זמן וגוף. המילים שהקפתי בעלות זמן (עבר, עתיד, הווה) וגוף (יחיד, יחידה, יחידים, יחידות) לדוגמא: מתכוננת - זמן - הווה, גוף - יחידה נסתרת.

■ כדי לדעת מהו פועל רואים אם יש לו זמן (עבר, הווה, עתיד) וגוף (אתה, אני, את וכו') ולפי זה ידעתי.

רמה 3 ציון של תכונת פועל אחת (זמן, גוף, מין או מספר), מנוסחת בדייקנות; ציון של שתי תכונות בניסוח לא מדויק, כלומר - התייחסות סמנטית (פעולה, משהו שעושים).

■ לפי הגוף שהם מייצגים (שהציפור עושה)

■ מחליפים זמן והמילה שמשתנה היא פועל.

רמה 2 תשובה חלקית: ציון של תכונת פועל אחת בניסוח לא מדויק או בניסוח לקוי.

- כי פעלים זה משהו שעושים, אז אתה מזהה
 - פועל זה מעשה של מישהו אני הקפתי את המעשה של הציפור
 - כל פועל מתאר משהו וגם נגמר ב־ת
- הערה:** יש כאן כנראה התייחסות עקיפה למין - נקבה.

רמה 1 אין ציון של תכונות הפועל, או שקיימת התייחסות שגויה.

- אינסואיצייה
- ידעתי שמילים אלו הן פעלים בגלל שלמדנו כיצד מוצאים פעלים בכיתה.

מקשרים בין מבנה למשמעות

6. מהו הזמן ומהו המין של רוב הפעלים בשיר? מדוע? ... הביאו שתי דוגמות...

06

מטרה

לבדוק ידע והבנה של המושגים הקשורים לפועל.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: ניסוח מדויק, המכיל את ארבעת מרכיבי השאלה - זמן הווה, מין נקבה וכן הסבר ושתי דוגמות מתאימות.

- בזמן הווה ובמין נקבה: משום שמסופר על מה שהציפור (נקבה) עושה ברגע זה (כעת) חושבת מתכוננת.

רמה 3 תשובה מלאה בניסוח לקוי או ציון של שלושה מארבעת המרכיבים האפשריים. היא עושה את כל הדברים בבוקר "קצת מתאבקת קצת מתנערת וגם מנקרת" כל הפעלים נקבה.

- הערה:** אין התייחסות לזמן הפעלים, ואין הסבר מפורש לגבי השימוש בנקבה.
- השיר כתוב בזמן הווה וגוף היא. "מסתדרת" "מתנערת".
- הערה:** אין התייחסות מדויקת לגוף ואין הסבר.

רמה 2 תשובה חלקית או לא מדויקת: ציון מרכיב אחד או שניים מתוך הארבעה. רוב הפעלים בסיפור הם בהווה בגלל שכתוב שהיא מתאפרת מתנערת מתכדררת פורשת מנקרת מסדרת וכו' ורואים שכל הפעלים האלו הם בהווה זמן עכשיו משום שהפעלים מסתדרת זה פועל שקרה בזמן זה. וגם בזמן עתיד. קצת מתנערת מתכדררת פורסת נוצות ■ בזמן הווה לדוגמא מתאפרת, מתנערת, מטלטלת.

רמה 1 תשובה המכילה רק דוגמות או תשובה שגויה. ■ מתאפרת פורשת ■ הכל נאמר בלשון עבר כי הוא שר כאילו אחרי שהוא רואה אותה עושה את הפעולות - מסתדרת - פורעת - כל זה אחרי מעשה

7. מצאו בשיר את המשפטים שזמן הפועל שלהם הוא עתיד, וענו... א. כמה פעלים בזמן עתיד... ד. לשם מה... בזמן עתיד?

מטרה

לבדוק ידע והבנה של המושגים הקשורים לפועל (זמן, מין, גוף), וכן הבנה של הקשר ההדדי בין המבנה הכללי (סוג הבניין של הפועל - פעיל או סביל, הזמן והגוף) לבין התוכן הכללי של הטקסט השירי, כלומר - הקשר מבנה-משמעות.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: התייחסות נכונה לכל ארבע השאלות - התייחסות לתוכן השיר, לזמן הפעלים ולמבנה המשפטים, כולל התייחסות לקשר ביניהם, וכל זה בניסוח תקין.

תשובה אפשרית (1):

השיר גדוש בפעלים בזמן הווה (נקבה, יחידה) כי רובו עוסק בפעילות של הציפור, שנעשית בזמן שמישהו צופה בה. יש גם שימוש מועט בפעלים בזמן עתיד (זכר, יחיד): מה **יביא** בכנפיו, בכנפיה? מי **יִדַע**, מי **יִתֵּן**. פעלים בזמן עתיד מתייחסים לאדם שצופה בציפור. המשפטים המכילים פעלים אלה שונים משאר המשפטים בכך שהפעלים בהם שונים גם במין ובגוף מכל שאר הפעלים בשיר וגם במילית השאלה המוצבת בראשם. במשפטים אלה יש גם מודאליות חזקה מאוד: הבעת משאלה, רצון, כוונה. כלומר - כאשר זמן המשפט משתנה, גם נקודת המבט של הדובר בשיר משתנה. השינוי הוא מהתבוננות חיצונית שלו על מעשי הציפור בהווה ומתיאור מעשיה אל התבוננות פנימית של הרהור, של תהייה ושל גילוי רצונו. השינוי הלשוני (לעתיד ולמשפטי שאלה קצרים) מבליט ומדגיש את המשפטים האלה על רקע השיר כולו וחושף את המסר האישי של הדובר.

■ רוב הפעלים בשיר הם בהווה, ורק חלק קטן מהם - בעתיד: מה **יביא** בכנפיו? מי **יִדַע**, מי **יִתֵּן**. במשפטים האלה המחשבה עוברת פתאום קדימה יותר והיא רצינית יותר. כאן הדובר עובר מן הציפור אל עצמו, מביע את מה שהוא רוצה, וחושב איך הוא יהיה מאושר.

הזמן שונה - הווה מול עתיד. הגוף שונה - יחידה נקבה מול יחיד זכר. במשפט, שהפועל שלו בזמן עתיד, המבנה הוא של שאלה, ואילו במשפט שהפועל שלו בהווה (רוב המשפטים של השיר) מסתיים בנקודה. באמצעות פועל בעתיד הדובר מתכנן משהו ל... (עוד כמה שנים), ובאמצעות פועל בהווה הוא מדבר על מה שקורה עכשיו (ברגע זה). המשפטים בעתיד שונים בכך שהמשורר אינו נותן בהם עובדות כמו ברוב השיר, אלא משער ומקווה שיקרה משהו.

רמה 3 התייחסות לשלוש שאלות - אחת מהן חייבת לעסוק בהבדל בנקודת ההתבוננות; התייחסות לכל ארבע השאלות בניסוח לקוי.

■ הפעלים שונים בזה שהם כתובים אחרת וגם מתייחסים אל מישהו שונה. פעם הם מתייחסים לציפור(הווה נקבה) ופעם הם מתייחסים למספר (עתיד יחיד). במשפטים שכתובים בעתיד יש במשפטים האלה קצת רגש. במשפטים אלו הוא מביע משאלה ובשאר מספר סיפור.

רמה 2 תשובה חלקית: התייחסות לשתי שאלות באופן מלא או חלקי או התייחסות לשלוש שאלות בניסוח לקוי.

רמה 1 תשובה חלקית או שגויה: תשובה מעורפלת, המתייחסת רק לאחת השאלות שהוצגו, או תשובה שגויה.

■ הדובר מסתכל על העתיד, והפעלים גם.

■ המשפטים שבעתיד שונים מהמשפטים שבהווה מפני שבעתיד לא בטוחים רשום מי יודע

8. מיינו בטבלה את כל הפעלים שבשיר לכי הבניין שלהם.

08

מטרה

לבדוק חשיבה מורפולוגית - יכולת לזהות בניין של פועל.

הערה כללית

בפעילות זו גם המילה **מוֹבְנִים** תיחשב פועל, כיוון שיש לה בניין (הופעל).

מחווה (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 זיהוי נכון של הבניינים של 18-22 פעלים.

פָּעַל - פּוֹרְשֵׁת, פּוֹרְעֵת, חוֹשֶׁבֶת, יָדַעַת, יָתַן, הָיָה, שָׁמְטָה, נוֹפֵל; **נִפְעַל** - אין פעלים בבניין זה; **הִפְעִיל** - מְכַיְנָה, גָּבִיא; **הִפְעִיל** - מוֹבְנִים; **פָּעַל** - מְנַקֶּרֶת, מְסַדֶּרֶת, מִישֶׁרֶת, מְטַלְטֵלֶת, סֹדֶרֶה, מְתַכְנֶנֶת; **פָּעַל** - אין פעלים בבניין זה. **הִתְפַּעֵל** - מְסַדֶּרֶת, מְתַאֲפֶרֶת, מְתַנַּעֶרֶת, מְתַפְדֶּרֶת, מְתַכּוֹנֶנֶת.

רמה 3 זיהוי נכון של הבניינים של 12-17 פעלים.

רמה 2 זיהוי נכון של הבניינים של 11-16 פעלים.

רמה 1 זיהוי נכון של הבניינים של 5-10 פעלים.

9. בטבלה שמילאתם יש בניינים שאין להם פעלים בשיר. הסבירו מדוע... אין שימוש בפעלים מבניינים אלה.

09

מטרה

לבדוק הבנה של קשר הגומלין בין המבנה הכללי (סוג הבניין - פעיל או סביל) לבין התוכן הכללי של הטקסט.

מחווה (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: ציון הבניינים פועל, נפעל ואולי גם הופעל ימחיש שהבניינים החסרים בשיר הם סבילים, ויקשר את השימוש בפעלים פעילים לתוכן השיר. ההסבר יתייחס לכך שהשיר מתאר את מעשיה ואת פעילותה הנמרצת של הציפור, ולכן יש בו שימוש בפעלים פעילים ולא בסבילים. פעלים סבילים לא היו מצליחים להעביר מסר של פעילות, של דינאמיות ושל אנרגטיות גדולה - הכוח של הציפור שהמשורר רוצה להדגיש.

רמה 3 תשובה מלאה כמו ברמה 4, אך ההסבר פחות בהיר או לקוי; רק ציון של הבניינים בלי ההכללה של היותם סבילים והסבר; אין הסבר אך יש ציון של הבניינים ויש הכללה.

רמה 2 התייחסות מעורפלת להבדלים בין פעיל לסביל, והקישור לתוכן מעורפל.

רמה 1 אין התייחסות לפעיל ולסביל, והתייחסות לתוכן השיר שגויה או לא קיימת.

10. כתבו שני פעלים משלכם לכל בניין, שאין לו פועל בשיר.

10

מטרה

לבדוק הפקה של פעלים בבניינים הסבילים: פועל, נפעל (ובבניין הופעל - אם רואים במילה **מוֹבְּנִים** פועל).

הערה

הכוונה היא לפעלים מגזרת השלמים בלבד, כיוון שהידע הנדרש לביצוע המשימה הוא שבעת הבניינים ומשמעויותיהם ולא ידיעת הגזרות השונות. אם ניתנה דוגמה נכונה של פועל מאחת הגזרות, התשובה תתקבל, כמובן, כנכונה.

מחוון (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: 4 פעלים בבניינים פועל ונפעל (שניים מכל בניין). פעלים בבניין הופעל ייתן רק מי שלא החשיב החשיב את **מוֹבְּנִים** כפועל. יתקבלו פעלים מכל הגזרות.

תשובה אפשרית:

נְפַעַל - נחשב, נלמד; **הִפְעַל** - הותקן, הורגל; **פְּעַל** - סודר, נוקה.

רמה 3 ■ תשובה חלקית: 3 פעלים נכונים.

רמה 2 ■ תשובה חלקית: 2 פעלים נכונים או פועל אחד נכון.

רמה 1 ■ תשובה שגויה: פועל/פעלים לא נכונים.

11. בשיר כח... כמה השימוש המוגבר בפעלים משרת את התכנים...

11

מטרה

לבדוק הבנה של הקשר בין תוכן לצורה.

הערה

אם מוציאים מהשיר את מילות התפקוד, אחוז הפעלים בהשוואה לשמות ולתארים גבוה כאן במיוחד.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 התייחסות מנוסחת כהלכה למצב המנוגד - פעילות נמרצת ואנרגיה שופעת של הציפור לעומת מצבו של המשורר.

תשובה אפשרית:

עיצוב השיר באמצעות שיבוץ של כמות גדולה מהרגיל של פעלים מתאים לתוכן של השיר, שהוא מלא הערכה לציפור המלאה כוח, מרץ ופעילות. מול הציפור האנרגטית, החיונית, ניצב המשורר חסר האנרגיה, שמתבונן בה, ואולי גם מתקנא בה בשל היכולת שלה לנוע, לפעול (עם סיבה נראית לעין או בלי סיבה כזאת).

רמה 3 ניסוח מעורפל/לקוי של הניגוד בין פעילות נמרצת, אנרגיה שופעת של הציפור, לבין המתבונן חסר האנרגיה.

רמה 2 התייחסות חלקית לפעילות האינטנסיבית, לנמרצות, של הציפור.

רמה 1 תשובה שגויה: התייחסות לא רלוונטית לתוכן או לצורה של השיר.

מקשרים בין בניינים למשמעויות

12...איזה סוג של משמעות רוב פועלי השיר מבטאים?...

12

מטרה

לבדוק הבנה של משמעויות הבניינים - סמנטיקה של הבניינים.

הערה

הכוונה כאן היא למשמעויות הבניינים השכיחות והרווחות. כידוע, הקשר בין בניין למשמעות אינו חד וברור, יש בו חריגות. הלשון על מלוא מורכבותה אינה שחור-לבן.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: ציון של הפעיל הרגיל כמשמעות הרווחת ו-3 דוגמות מתאימות לכך. ■ פעיל רגיל: מנקרת, סידרה, פורשת.

רמה 3 תשובה חלקית: ציון של הפעיל הרגיל כמשמעות רווחת, ללא דוגמות מתאימות. ■ פעיל רגיל. מסתדרת, מתאפרת, מתנערת.

רמה 2 תשובה חלקית: ציון של 3 דוגמות לפחות מהפעיל הרגיל והחוזר (הרפלקסיבי), ללא התייחסות למשמעות.

■ מתאפרת - מתגנדרת - מתנערת - פוזזת - מטלטלת

רמה 1 תשובה שגויה.

■ משמעות של גנדרנות

13. לפניכם... פעלים. מיינו אותם בטבלה לפי סוג המשמעות.

13

מטרה

לבדוק יכולת לקשר בין מבנה הפועל לבין משמעותו - סמנטיקה של הבניינים, ללא הקשר טקסטואלי.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: מיון נכון של 14-16 פעלים לפי המשמעויות של הבניינים. המיון הוא:

פְּעִיל רגיל: מצייצת, דגרה, התלהקו, ניקר; **פְּעִיל גוֹרֵם:** מאכילים, לימדו; **סָבִיל:** רופד, נבלע, הוסתר, נבנה; **שינוי והתהוות:** הבהיקו, מתמסמס; **חזרה (רפלקסיבי):** התמתח, הצטנף; **הדדיות:** מתחככים, מתכתשים.

רמה 3 תשובה חלקית: מיון נכון של 9-13 פעלים לפי המשמעויות של הבניינים.

רמה 2 תשובה חלקית: מיון נכון של 4-8 פעלים לפי המשמעויות של הבניינים.

רמה 1 תשובה חלקית: מיון נכון של 3 פעלים או פחות לפי המשמעויות של הבניינים.

14. א. מהי הטעות של דרור? (התייחסו גם לבניין ולמשמעות).

14

מטרות

לבדוק חשיבה מטא-מורפולוגית: יכולת לנתח פועל לפי הבניין שלו ולהכליל את משמעות הבניין.

הערה

סעיף זה מאפשר להתבונן מבחוץ על הפקה לשונית ולבדוק את הבנת התלמידים לגבי התפקיד של הבניינים. באמצעות סעיף זה התלמידים מוכיחים הבנה, ניתוח והפקה הקשורים למשמעויות של בניין פְּעַל ושל בניין הפעיל - פְּעִיל גוֹרֵם.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: ציון נכון של 3 המרכיבים. המרכיבים הם:

א. הבניין (הפעיל); ב. המשמעות (גרימה); ג. אמירה מפורשת שהמילה *השטיף אינה הפועל הנכון.

רמה 3 תשובה חלקית: ציון נכון של 2 מרכיבים מרמה 4.

■ שימוש בבנין אחר. משמעות: שימוש בפעיל גורם במקום בפעיל רגיל.

הערה: חסרה התייחסות לבניין הפעיל.

רמה 2 תשובה חלקית: ציון נכון של מרכיב אחד.

רמה 1 תשובה שגויה.

ב. ניצוד צריך לומר בעברית נכונה?

15

מטרה

לבדוק יכולת לקשר למילון הקונבנציונאלי.

הערה

בסעיף זה מגלים ידע, הקשור לשני מבנים (התקין והשגוי) ויכולת להשוות ביניהם.

רמה 4 תשובה מלאה: תיקון נכון של הטעות: במקום *השטיף צריך לומר שטף.

רמה 1 תשובה שגויה: תיקון שגוי של הטעות.

■ השטוף

ג. כתבו מה דרור עדיין אינו יודע על הבניינים ועל משמעויותיהם...

16

מטרות

לבדוק הבנה לגבי קיומה של מערכת, אשר השפה כולה כפופה אליה; לבדוק יכולת להוציא את העיסוק הלשוני מן הספר ולהעבירו אל החיים, כלומר - יישום.

מחונן (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 תשובה מלאה: תשובה המתייחסת לידע וגם לחוסר הידע של דרור הצעיר, וביטוי ההבנה שילד קטן אינו יודע את השפה כהלכה.

תשובה אפשרית:

דרור מכיר את השורש ש'ט'פ' ואת תבנית הבניין הפעיל. הוא אינו יודע שהשימוש בבניין הפעיל - בניין פעיל וגורם, אינו מתאים בכל מקרה.

רמה 3 ביטוי של הבנה כללית של הידע ושל חוסר הידע של דרור, אך הניסוח שלה מעורפל.

■ הוא יודע את בניין הפעיל. הוא לא יודע שלא משתמשים במילה השטיף בחיי היום יום
ש'ט'פ + י□□□

רמה 2 ביטוי של הבנה כללית רק לגבי מה שדרור כן יודע.

רמה 1 אין התייחסות לידע של דרור, ואין הבנה שאוצר מילים חסר לו בשל גילו הצעיר.

■ הוא לא למד ובגלל זה הוא לא יודע

פעלים על הכוונת - ריכוז המחווניים למשימה

רמה 1	רמה 2	רמה 3	רמה 4	עמוד	סימול מחשב
אין הכללה של תכונה/ות (שם מופשט, שם פועל, או שם גזור-תואר), אך יש התייחסות לפעולות או לנתונים פיזיים. התייחסות שגויה,	התייחסות לתכונה/ות ללא התייחסות לכח פעולה, לפעלתנות או לעצמאות.	ציון של תכונה שאינה מנוסחת בצורת שם מופשט, בצורת שם פועל או בצורת שם גזור-תואר. ברמה זו חייבים לכלול תכונה הקשורה לכוח פעולה, לחיוניות ולנמרצות, לפעלתנות או לעצמאות.	הכללה של תכונה מנוסחת בצורת שם מופשט או בצורת שם פועל או בצורת שם גזור-תואר (לְבָבִיּוֹת). ברמה זאת חייבים לכלול את התכונה "כוח לחיים" - פעלתנות רבה, נמרצות, עצמאות.	2	01
שאינה מתאימה לתוכן השיר. תשובה שגויה	התייחסות כללית, לא ממוקדת, עם או בלי הסבר המבוסס על הטקסט.	כמו רמה 4 בניסוח פחות טוב; התייחסות ממוקדת ומפורשת ללא הוכחה מהטקסט.	התייחסות לתחושות ממוקדות ומפורשות כגון: התפעלות, הערצה, הערכה, קנאה, ואולי רגשי נחיתות של הדובר כלפי הציפור, כולל הסבר המבוסס על הטקסט.	3	02
סימון נכון של 9 פעלים או פחות. אין ציון של תכונות הפועל, או שקיימת התייחסות שגויה. תשובה המכילה רק	תשובה כללית, אין הפשטה, ההבנה של הכתוב היא פשוטו כמשמעו.	תשובה ממוקדת פחות או תשובה מלאה אך בניסוח פחות טוב מהרמה הקודמת.	תשובה ממוקדת, ניסוח מופשט, המתאר את רצון המשורר: כוח לפעול, עצמות, מרץ, ריכוז וכדומה.	4	03
או פחות. אין ציון של תכונות הפועל, או שקיימת התייחסות שגויה. תשובה המכילה רק	סימון נכון של 10-13 פעלים.	סימון נכון של 14-17 פעלים.	סימון נכון של 18-22 פעלים.	5	04
הפועל, או שקיימת התייחסות שגויה. תשובה המכילה רק	ציון של תכונת פועל אחת בניסוח לא מדויק או בניסוח לקוי.	ציון של תכונת פועל אחת (זמן, גוף, מין או מספר), מנוסחת בדיוקנות; ציון של שתי תכונות בניסוח לא מדויק, כלומר - התייחסות סמנטית.	ציון של שתי תכונות הפועל - תכונת הזמן ותכונת הגוף. ציון המרכיבים האחרים (תבנית הפועל-הבניין, מוספיות) אפשרי אך אינו הכרחי.	5	05
דוגמות או תשובה שגויה. תשובה מעורפלת,	ציון מרכיב אחד או שניים מתוך הארבעה.	תשובה מלאה בניסוח לקוי או ציון של שלושה מארבעת המרכיבים האפשריים.	ניסוח מדויק, המכיל את ארבעת מרכיבי השאלה - זמן הווה, מין נקבה וכן הסבר ושתי דוגמות מתאימות.	6	06
המתייחסת רק לאחת השאלות שהוצגו, או תשובה שגויה.	התייחסות לשתי שאלות באופן מלא או חלקי או התייחסות לשלוש שאלות בניסוח לקוי.	התייחסות לשלוש שאלות - אחת מהן חייבת לעסוק בהבדל בנקודת ההתבוננות; התייחסות לכל ארבע השאלות בניסוח לקוי.	התייחסות נכונה לכל ארבע השאלות - התייחסות לתוכן השיר, לזמן הפעלים ולמבנה המשפטים, כולל התייחסות לקשר ביניהם, וכל זה בניסוח תקין.	7	07

רמה 1	רמה 2	רמה 3	רמה 4	עמוד	סימול מחשב
זיהוי נכון של הבניינים של 1-5 פעלים.	זיהוי נכון של הבניינים של 6-11 פעלים.	זיהוי נכון של הבניינים של 12-17 פעלים.	זיהוי נכון של הבניינים של 18-22 פעלים.	8	08
אין התייחסות לפעיל ולסביל, והתייחסות לתוכן השיר שגויה או לא קיימת.	התייחסות מעורפלת להבדלים בין פעיל לסביל, והקישור לתוכן מעורפל.	תשובה מלאה כמו ברמה 4, אך ההסבר פחות בהיר או לקוי; רק ציון של הבניינים בלי הכללה של היותם סבילים והסבר; אין הסבר אך יש ציון של הבניינים ויש הכללה.	ציון הבניינים פועל, נפעל ואולי גם הופעל ימחיש שהבניינים החסרים בשיר הם סבילים, ויקשר את השימוש בפעלים פעילים לתוכן השיר. ההסבר יתייחס לכך שהשיר מתאר את מעשיה ואת פעולותיה הנמרצים של הציפור, ולכן יש בו שימוש בפעלים פעילים ולא בסבילים.	9	09
פעלים לא נכונים.	2 פעלים נכונים או פועל אחד נכון.	3 פעלים נכונים.	4 פעלים בבניינים פועל ונפעל (שניים מכל בניין). יתקבלו פעלים מכל הגזרות.	9	10
התייחסות לא רלוונטית לתוכן או לצורה של השיר.	התייחסות חלקית לפעילות האינטנסיבית, לנמרצות, של הציפור.	ניסוח מעורפל/לקוי של הניגוד בין פעילות נמרצת, אנרגיה שופעת של הציפור, לבין המתבונן חסר האנרגיה.	התייחסות מנוסחת כהלכה למצב המנוגד - פעילות נמרצת ואנרגיה שופעת של הציפור לעומת מצבו של המשורר.	10	11
תשובה שגויה.	ציון של 3 דוגמות לפחות מהפעיל הרגיל והחוזר (הרפלקסיבי), ללא התייחסות למשמעות.	ציון של הפעיל הרגיל כמשמעות רווחת, ללא דוגמות מתאימות.	ציון של הפעיל הרגיל כמשמעות הרווחת ו-3 דוגמות מתאימות לכך.	10	12
מיון נכון של 3 פעלים או פחות לפי המשמעויות של הבניינים.	מיון נכון של 4-8 פעלים לפי המשמעויות של הבניינים.	מיון נכון של 9-13 פעלים לפי המשמעויות של הבניינים.	מיון נכון של 14-16 פעלים לפי המשמעויות של הבניינים.	11	13
תשובה שגויה.	ציון נכון של מרכיב אחד.	ציון נכון של 2 מרכיבים מרמה 4.	ציון נכון של 3 המרכיבים.	11	14
תיקון שגוי של הטעות.			תיקון נכון של הטעות: במקום *השטיף - שטיף.	12	15
אין התייחסות לידע של דרוו, ואין הבנה שאוצר מילים חסר לו בשל גילו הצעיר.	ביטוי של הבנה כללית רק לגבי מה שדרור נן יודע.	ביטוי של הבנה כללית של הידע ושל חוסר הידע של דרוו, אך הניסוח שלה מעורפל.	תשובה המתייחסת לידע וגם לחוסר הידע של דרוו הצעיר, וביטוי ההבנה, שילד קטן אינו יודע את השפה כהלכה.	12	16